

SUMMARY

Lazorenko S., Chkhaylo M., Balashov D., Romanova V. Pelasga – the people which created physical culture of Antique Greece.

The article deals with generalization and systematization of information based on the results of the analysis of scientific-methodological literature on the identification of disparate information about the civilization of the people, who have made an invaluable contribution to the formation and flourishing of one of the greatest cultures of the ancient world – Greek culture.

It is stressed that modern historical science completely ignores a civilization of pelasg because of unauthenticity of information on its ethnos. In the annals of modern history a large number of data on the people to the Achaean period of Greece, but unfortunately, all of them are represented by the separate historical data about pelasg which aren't systematized. In mythological tradition the primogenitor of pelasg is considered to be the mythical Pelasg, Argolida's tsar, by the name of which the residents of Greece are called. About these brave, adventurous people who had no own state, and existed with thirst of life, with the unique thought to survive and keep the cultural traditions as independent ethnos, famous Ancient Greek and Ancient Roman historians Herodotus, Strabon, Pavsany, Apollodorus, Fukidid, Dionysius Galikarnassky, Diodor Sitsiliysky, etc. wrote. Legendary poets and writers of ancient times: Homer in «Illiada», Virgil in «Eneida», Eskhil in «Prokhalnitsi» and Sophocles in «Inakh» described these people. Pelasg is a name with which Ancient Greek historians and geographers called Greek people occupying Hellas till the emergence of the Cretan-Mycenaean civilization.

In article an attempt is made to provide realistic historical information on the people who stood at the origins of the basis and development of Ancient Greek art. Pelasg is the ancient ethnos of an Indo-European origin which came in the XX century B.C. to the territory of the Peloponnesus peninsula and created bases of the civilization preceding Cretan-Mycenaean. In this work there is provided the answer to a question, what people, nevertheless, stood at the origins of physical culture of Ancient Greece: pelasg, achaeans, doriyets or Ionians and who were more civilized, Indo-Europeans – pelasg, or Aryans – achaeans with doriyets.

The prospect of further research should be the introduction of the information on the physical culture of the people of the Achaean period of Ancient Greece to the lecture course of the discipline "History of physical culture" on the subject "Physical culture of the antiquity".

Key words: culture, physical culture, ancient physical culture, Ancient Greece, pelasg, achaeans, doriyets, Ionians.

УДК 37.018.3-058.862(477)«19»

Л. М. Рябкина
Донбаський державний
педагогічний університет

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІНТЕРНАТНИХ УСТАНОВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано систему методів соціально-виховної діяльності інтернатних закладів України першої половини ХХ ст. Розглянуто питання щодо організації соціально-виховної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без піклування батьків. Наведено приклади методів соціалізації вихованців конкретних інтернатних закладів початку ХХ ст.

Ключові слова: діти-сироти, соціально-виховна діяльність, дитячий будинок, дитяче містечко, інтернатні заклади, методи соціалізації, суспільна поведінка, соціальний досвід.

Постановка проблеми. Відомо, що соціально-виховний процес інтернатних закладів відрізняється від виховання дітей у сім'ї, насамперед, ізольованістю від зовнішніх впливів і недостатністю засобів для індивідуального підходу. Тому важливим є вивчення методів соціально-виховної діяльності інтернатних установ першої половини ХХ століття.

Аналіз актуальних досліджень. Досить широке коло питань з історії соціального виховання в Україні висвітлене в працях М. Грищенка, М. Гриценка, О. Філіппова, А. Сивця та інших науковців. Питання становлення та розвитку інтернатних закладів на початку ХХ ст. було розглянуто в дисертаційних роботах А. Аблятипова, В. Покася, Л. Артюшкіної, А. Поляничко. Вивченню різних форм і методів соціалізації безпритульних дітей присвятили свої дослідження Я. Чепіга, В. Зіньковський, І. Соколянський, К. Давиденко, О. Музиченко, Т. Лубенець та ін.

Метою статті є проведення аналізу методів соціально-виховної діяльності інтернатних установ першої половини ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Методи соціального виховання дітей в умовах інтернатних закладів першої половини ХХ ст. не використовувались окремо, а доповнювали та витікали один з одного. Вони змінювалися, вдосконалювалися зі зміною умов, у яких вони реалізовувалися. Метод – це послідовність тих кроків, які ми робимо в напрямі до наміченого пункту [4].

Р. Новгородський у своїй книзі «Соціалізація особистості: історико-теоретичний аспект» виділяє такі методи соціально-виховної роботи:

- методи формування свідомості особистості (бесіда, лекція, дискусія, інструктаж, роз'яснення, диспут, переконання, навіювання, метод прикладу);
- методи формування досвіду суспільної поведінки (педагогічна вимога, громадська думка, привчання, створення виховних педагогічних ситуацій тощо);
- методи стимулювання діяльності та поведінки (соцзмагання, метод покарання, метод заохочення, трудовий метод);
- методи контролю та аналізу ефективності виховання (облік, спостереження, звіт, аналіз суспільно корисної праці) [5].

Аналіз наукових праць О. Залужного та ін. дає змогу зробити висновок, що основним методом соціального виховання досліджуваного періоду була бесіда, що спочатку мала довідковий характер, а з часом стала більш поглибленою. Науковці пропонували такі вимоги щодо проведення бесіди:

- обирати активну, життєво важливу тему бесіди для її учасників;

- проводити бесіду спокійним, рівним голосом, щоб дитина відчула, що все відбувається тільки в її інтересах;
- урахувати вікові особливості дітей, їх запити та інтереси;
- дітей необхідно залучати до аналізу подій, вчинків, явищ суспільного життя й формувати на цій основі ставлення до навколишньої дійсності;
- створити необхідний емоційний фон, психологічний комфорт під час бесіди;
- провести попередню підготовку до бесіди тощо.

У Дергачівському дитячому будинку « Трудова колонія» для ведення бесід культурно-просвітницького спрямування дітей ділили на 4 групи за загальним розвитком, для бесід виховного характеру – за віком. У вільний час із вихованцями інтернатних установ велися бесіди на теми з прочитаної художньої літератури або статей. З дітьми старшого віку влаштовувалися бесіди на політичні теми. Вихованці з цікавістю ставилися до питань поточних політичних ситуацій, обговорювали низку питань, що, у свою чергу, пробуджували в них нові думки й питання політичного характеру [2].

Під час проведення свят основними методами були: бесіда, роз'яснення, диспут, розповідь, лекція, метод прикладу, виступ, маніфестація, переконання, доповідь, інструктаж тощо. За допомогою цих методів діти набували певного життєвого досвіду, формували свою суспільну свідомість, організовували власну діяльність.

У дитячих містечках Полтавщини [12, 77] під час набуття навичок колективної праці використовувалися такі методи, як: інструктаж, роз'яснення, лекція. Цими методами вихователі впливали на свідомість дітей, прищеплювали їм норми та правила поведінки, допомагали вихованцям засвоїти життєво необхідні навички й застосовувати їх на практиці. Лекція – це послідовний виклад систематизованих узагальнених знань, а інструктаж – це виклад значно вужчої, ніж у лекції інформації. Роз'яснення виступало як метод отримання інформації за допомогою словесного спілкування.

У досліджуваній період в інтернатних закладах використовувався метод переконання, що ґрунтується на зверненні вихователя до свідомості, почуттів, життєвого досвіду дітей із метою формування свідомого ставлення до норм поведінки. Тісно пов'язаний із цим методом – метод прикладу, який впливає на поведінку та свідомість учня конкретними зразками наслідування. Я. Чепіга зазначає, що всі знання дитини, «всі переконання й поведінка з початку та до кінця побудовані на принципі наслідування, повторення дій, вчинків, думок старших і навколишнього осередку» [13, 228].

До групи методів формування досвіду суспільної поведінки належали такі методи, як: створення виховних педагогічних ситуацій, педагогічна вимога, громадська думка тощо. Вони передбачали формування в дітей

позитивного досвіду суспільної поведінки [9-13]. Вважалося, що оточення, у якому виховується дитина, – оточення соціальне і має вплив на суспільну поведінку вихованців інтернатних закладів.

Серед методів стимулювання діяльності й поведінки вихованців інтернатних закладів першої половини ХХ століття значне місце належить соцзмаганню. Даний метод формував у дітей морально-етичні цінності (патріотизм, героїзм та ін.), трудові й суспільні навички [5].

В інтернатних установах соцзмагання могли організовуватися серед будь-яких дитячих угруповань (ланок, дитячих комісій, майстерень, бригад тощо). Кількісний і якісний склад учасників добирався залежно від вікових особливостей дітей та організованості дитячого колективу.

Під час змагань у дітей виявляються творчі здібності, розвиваються інтереси, активізується пізнавальна діяльність, формується світогляд.

Методи покарання були спрямовані на виявлення на обмеження негативного впливу оточуючого середовища та недопущення негативних вчинків у майбутньому. Методи фізичного покарання були заборонені в інтернатних закладах.

У дитячих містечках Полтавського та Харківського округів в окремих випадках дозволялося застосовувати такі методи покарання, як: ізоляція дитини від життя дитячого колективу; зауваження з попередженням про запис до характеристики; обмежене спілкування вихователя з дитиною протягом доби; наряд на працю; розгляд питань про негативну поведінку на групових зборах інтернатної установи; виключення з клубу на кілька днів тощо [11, 129; 12, 77–78]. Дані методи виховання використовувалися відносно дітей з девіантною поведінкою.

Слід відзначити, що група методів покарання більш дієва в межах колективних форм соціалізації, що сприяє формуванню вмінь і навичок спільної діяльності, проведення дозвілля, організації режиму життєдіяльності дітей, засвоєнню норм і правил суспільної поведінки.

Аналіз архівних документів свідчить, що використання в установах інтернатного типу методів покарання в деяких випадках мало негативні результати (втеча з дитячого будинку, конфлікти вихователів із вихованцями тощо).

Тісно пов'язані з методами покарання й методи заохочення, серед яких у досліджуваний період широко використовувалися нагородження різними подарунками, відзнаками (книжками, медалями, похвальними листами, портретами відомих політичних діячів тощо), які сприяли формуванню в дітей цілеспрямованості в набутті нового досвіду.

Аналіз праць науковців свідчить, що у використанні методів заохочення важливо керуватися принципами об'єктивності та справедливості оцінюванню діяльності вихованців, що сприятиме ефективній соціалізації.

Аналіз архівних джерел [1-3] показав, що трудовий метод займав провідне місце в багатьох дитячих будинках і дитячих містечках досліджуваного періоду. До інтернатних закладів прикріплялися майстри, розроблялися умови роботи майстерень (кравецьких, шевських, слюсарно-ковальських, теслярних, бондарних, злотницьких, штукатурних, ливарних, друкарень тощо).

Дергачівський дитячий будинок «Трудовой поселок» мав досить велике господарство: пахотну землю, сінокос, ліс, садок, городи, млин тощо. В Ольшанському дитячому будинку вихованці в літній період працювали в полі, саду, городі (пололи картоплю, збирали хліб, збирали фрукти та займалися сушкою) [2, 121]. У дітей розвивалася відповідальність, ініціативність, самоуправління, самосвідомість.

Соціально-виховна робота в інтернатних закладах потребувала постійного контролю. До групи методів контролю й аналізу ефективності виховання слід віднести облік, спостереження, звіт, аналіз суспільно-корисної праці та ін.

Аналіз архівних матеріалів свідчить, що метод обліку використовувався як передумова для подальшого вдосконалення та поглиблення здійсненої роботи з вихованцями інтернатних закладів. У «Тимчасовому положенні про дитячі установи» був розділ «Облік роботи дитячих установ», у якому зазначалося, що в усіх дитячих установах проводиться щоденний облік роботи, а в кінці кожного триместру дитячі установи організовують публічний звіт проведеної роботи, маючи на меті виявити досягнень дитячих установ у внутрішній організації, зв'язку із суспільством, а також умінь і навичок дітей. Облік проводився у формі виставки дитячих робіт, дитячих «вечорів або «ранків», спектаклів або комбінації цих форм із доповідями дітей і засідання Ради про виконану роботу [7, 51].

Метод спостереження супроводжував різні форми соціально-виховної діяльності інтернатних закладів досліджуваного періоду. Даний метод передбачав визначення теми спостереження, об'єкта, предмета дослідження, завдань. Отримана інформація записувалась у зошити спостереження для подальшого її використання в інших формах роботи (конференціях, виставках, звітах тощо). Цей метод сприяв розвитку в дітей спостережливості, допитливості, уважності тощо.

Особливо цінним, на нашу думку, в умовах інтернатних закладів був метод аналізу результату суспільно корисної праці. Результати суспільно корисної праці вихованців фіксувались у звітах колективу, групи або в записах в індивідуальному щоденнику. Особливу роль відігравала організація звітних ярмарок виробленої продукції.

Висновки. Необхідно зазначити, що кожен із проаналізованих методів соціально-виховної діяльності інтернатних закладів першої

половини ХХ ст. не використовувався самостійно, а доповнював інший, або виходив з попереднього.

Таким чином, проаналізовані групи методів соціального виховання давали можливість охопити велику частину вихованців інтернатних установ і були достатньо ефективними за умови кваліфікованого педагогічного керівництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДАХО Ф. – 103, оп. 1, д. 126, с. 37-38. Переписка с Вертеевским детским домом.
2. ДАХО Ф.Р. – 103, оп. 1, д. 150, 1920-1921, с. 91. Отчеты о пед. работе в детских домах.
3. ДАВОВУ Ф. 166, оп.9, спр. 1202. Кількість майстерень та охоплення їх дітьми 1931р.
4. Зиньковский О. С. О социальном воспитании / О. С. Зиньковский. – К. : Всеукр. кооп. изд. союз, 1920. – 64 с.
5. Новгородський Р. Г. Соціалізація особистості: історико теоретичний аспект (20-ті рр. ХХ ст.) [Текст] : навч. посіб. / Р. Г. Новгородський ; Ніжин. Держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин : [б.в], 2013 – 273 с.
6. Педагогическая энциклопедия : в 3 т. / под ред. А. Г. Калашникова при участии М. С. Эпштейна. – М. : Работник просвещения, 1929. – 565 с.
7. Руководство по социальному воспитанию. – 4 изд., перераб. – Б.м. : Изд-во Украины, 1924. – 316 с.
8. Соколянський І. Про дисципліну / І. Соколянський // Радянська освіта. – 1927. – № 2. – С. 1-10.
9. ЦДАВОВУ Ф. 166, оп. 3, спр. 861, 222 с. Матеріали про становлення й розвиток соціального виховання на Україні, 1923.
10. ЦДАВОВУ Ф. 166, оп. 4, спр. 845, 200 с. Матеріали Всеукраїнської наради по дитячому руху.
11. ЦДАВОВУ Ф. 166, оп. 6, спр. 876, с. 1-149. Тимчасове положення Наркомосу УРСР про дитячі установи соціального виховання УРСР.
12. ЦДАВОВУ Ф. 166, оп. 6, спр. 2432, 122 с. Матеріали про роботу дитячих містечок інтернатного типу в Полтавському й Харківському округах.
13. Чепіга Я. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / Інститут педагогіки АПН України / упоряд. Л. Д. Березівська. – Х. : ОВС, 2006. – 327 с.

РЕЗЮМЕ

Рябкина Л. М. Методы социально-воспитательной работы интернатных учреждений первой половины ХХ века.

В статье проанализирована система методов социально-воспитательной деятельности интернатных учреждений Украины первой половины ХХ в. Рассмотрены вопросы организации социально-воспитательной работы с детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения родителей. Приведены примеры методов социализации воспитанников конкретных интернатных заведений начала ХХ в.

Ключевые слова: дети-сироты, социально-воспитательная деятельность, детский дом, детский городок, интернатные учреждения, методы социализации, общественное поведение, социальный опыт.

SUMMARY

Ryabkina L. Methods of socio-educational work of boarding institutions of the first half of the XX century.

The article analyzes the system of methods of socio-educational work of boarding institutions of Ukraine in the first half of the XX century. The organization of social and educational work with orphans and children left without parental care was considered. There are examples of methods of socialization of pupils in boarding institutions.

It is found out that socio-educational work in the boarding institutions required constant monitoring. To the group of control and analysis of the efficiency of education methods the author refers: accounting, monitoring, report, analysis, analysis of the community service, etc.

The analysis of archival materials shows that the method of accounting was used as a prerequisite for further improvement and deepening of the work undertaken by the inmates of the boarding institutions. In "Temporary regulations on child institutions" there was the section "Accounting of the work of kindergartens", in which it was said that at all child care institutions is carried out daily accounting work, but at the end of each term, institutions can organize public report of the work done, aiming to identify achievements of children's institutions in the internal organization, relations with society, as well as the abilities and skills of children. Accounting took the form of an exhibition of children's works, children's matinees or evenings, performances or a combination of these forms, with reports of children and the meeting of the Board on the work done.

The method of observation was accompanied by various forms of socio-educational activities of boarding establishments of the study period. This method involved the definition of the topic of observation, object, subject, tasks. The information obtained was recorded in a notebook of the observations for further use in other forms (conferences, exhibitions, reports and the like). This method contributed to the development in children the skills of observation, curiosity, attentiveness and the like.

Especially valuable, in author's opinion, in conditions of boarding institutions, was the method of analysis of the results of socially useful work. The results of socially useful work of the pupils were recorded in the records of the team, group or individual entries in the diary. The special role played the organization of final fairs of produced products.

Key words: orphans, social and educational activities, boarding institutions, orphanages, methods of socialization, social behavior, social experience.

УДК 37.01:[001.32.(477)] «196/...»: 930.2

С. О. Сьома

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИХ ВІДДІЛЕНЬ МАН УКРАЇНИ (60-ті рр. ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.): ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДжЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті здійснено історіографічний огляд наукової літератури, систематизовано та класифіковано джерела досліджуваної проблеми – організаційно-педагогічні засади діяльності хіміко-біологічних відділень Малої академії наук України (60-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.). Відповідно до запропонованої автором періодизації історіографічного аналізу досліджуваної проблеми (I період (початок 60-х – кінець 80-х років ХХ ст.) – радянський (тоталітарний); II період